

Op pad met Julius Genialis!

TEMPELS LANGS DE MAAS
Educatieve route Empel

DIT IS JULIUS GENIALIS

Hij is een soldaat uit het Romeinse leger. Hij is een druk man en heeft dus ook elke dag veel te doen. Vandaag kun jij een dagje met hem meelopen. Ga je mee?

Let hierbij goed op! Bij sommige vragen krijg je een letter die je moet invullen op de laatste pagina van dit boekje. Verzamel alle letters en los het raadsel op!

Het raadsel is:
**Wat was de rol van
Julius Genialis in
het leger?**

ROMEINEN EN BATAVEN

Genialis: *“Ave! Mijn naam is Julius Genialis, maar voor jullie is dat gewoon Genialis hoor. Ik ben inmiddels gepensioneerd, maar ik heb jaren gewerkt voor het Romeinse leger. Nadat ik was afgezwaaid ben ik als Romeins burger hier blijven wonen. Ik hoef niet terug naar mijn geboortegrond in het zuiden, ik heb het goed zo tussen mijn Bataafse bureu.”*

Alleen officiële Romeinse burgers konden legioenssoldaat worden. Anderen zoals de Bataven gingen bij de hulptroepen. Als je dienstdid erop zat, kreeg je als veteraan een premie (extra geld!) of ook wel een stuk land om op te wonen.

Vraag 1

Rondom Empel woonden dus verschillende soorten mensen. Er waren de Bataven die hier al langer woonden en de Romeinen die vanaf het zuiden ons land veroverd hadden. Kun jij deze twee groepen mensen uit elkaar houden? Wie van de twee is de Bataaf?

WAAR WOONDEN DE ROMEINEN?

Genialis: *“Ik kom zelf dus niet uit deze regio, maar het is wel een handige regio om te wonen. Zien jullie waar we nu staan? Door de twee rivieren die hier stromen is dit een plek waar je makkelijk kunt komen. Daarnaast heb ik vroeger gewerkt aan de limes, die vanaf hier makkelijk te bereiken is.”*

De limes was de grens van het Romeinse Rijk. Deze liep dwars door Nederland heen. Zo'n grens moest natuurlijk goed bewaakt worden en daarom waren hier altijd veel soldaten aanwezig. De limes lag bij Utrecht. Ver weg genoeg om hier veilig te kunnen wonen, maar dichtbij genoeg om handel te kunnen drijven met de soldaten die de grens bewaakten.

Vraag 2

Kies uit het kaartje het teken van het stuk van Nederland waar de Romeinen woonden.

HET TIENDE LEGIOEN

Genialis: "Zoals jullie weten heb ik jarenlang in het leger gezeten. Mijn legioen bevindt zich al jaren in Nijmegen. Het heet Legio X Gemina Pia Fidelis, het Tiende Legioen." (In het Nederlands: "Het Tiende Tweeling-legioen, Trouw en Toegewijd".)

Het Tiende Legioen was ongeveer dertig jaar, namelijk tussen het jaar 74 en 104 na Christus in Nijmegen gestationeerd. Dit legioen moest zorgen voor de veiligheid aan de grens.

Vraag 3a

Het leger had natuurlijk allerlei spulletjes om te helpen bij het beschermen van de grens. Kies het voorwerp dat de Romeinen gebruikt hebben en teken het hieronder.

A Kanon

O Pistool

C Wachttorenen

Z Tank

Vraag 3b

De Romeinen schreven op een andere manieren getallen op dan wij. Probeer met het lijstje hieronder jouw geboortedag op te schrijven.

I = 1	XIV = 14	XC = 90
II = 2	XV = 15	C = 100
III = 3	XVI = 16	CC = 200
IV = 4	XVII = 17	CCC = 300
V = 5	XVIII = 18	CD = 400
VI = 6	XIX = 19	D = 500
VII = 7	XX = 20	DC = 600
VIII = 8	XXX = 30	DCC = 700
IX = 9	XL = 40	DCCC = 800
X = 10	L = 50	CM = 900
XI = 11	LX = 60	M = 1000
XII = 12	LXX = 70	MM = 2000
XIII = 13	LXXX = 80	

Jouw geboortedag in Romeinse cijfers:

dag	maand	jaar
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

HERCULES MAGUSANUS

Genialis: "Ik offer vandaag aan de god Hercules Magusanus. Dat doen eigenlijk alle soldaten hier in deze regio wel."

Vraag 4

Los de rebus op om erachter te komen waar Hercules Magusanus god van was. De **zevende letter** van de uitkomst is de letter voor het raadsel.

Antwoord _____

SCHRIJVEN OVER HET VERLEDEN

Genialis: "Ik ken deze regio natuurlijk best goed, want ik kom hier al langer. Twee plekken waar ik vaak naar toe ga zijn Vada en Grinnes. Deze plekken zijn jullie misschien wel bekend als jullie de boeken van Tacitus gelezen hebben."

Tacitus schreef geschiedenisboeken, net zoals de boeken die jij op school gebruikt. Door schrijvers als Tacitus weten wij vandaag de dag nog een heleboel over hoe het vroeger was.

Vraag 5a

Hoe noem je het beroep van Tacitus?

E

Geschiedschrijver

P

President

L

Soldaat

A

Rechter

Vraag 5b

Maak een stukje van je eigen geschiedenis. Teken hieronder hoe jij de plek ziet waar je nu bent zodat mensen in de toekomst jouw versie van de geschiedenis kunnen zien.
(Schrijf hier eventueel ook een kleine beschrijving bij.)

DE BATAAFSE OPSTAND

Genialis: *“Jullie zijn op een goede tijd gekomen. Een tijdje geleden was het hier namelijk erg onrustig. Toen waren er een aantal soldaten die het niet eens waren met de Romeinen, maar inmiddels is dit gelukkig allemaal weer opgelost.”*

De Bataven en Romeinen leefden lang samen in vrede. In het jaar 69 kwamen de Bataven toch onverwacht in opstand tegen de Romeinen. Hier vlakbij hebben de legers van de Romeinen en de Bataven tegen elkaar gevochten. Na een moeilijke strijd lukte het de Romeinen te winnen van de Bataven.

Vraag 6a

Deze Bataafse soldaten waren elitekrijgers. Waarom zouden de Bataven zulke goede soldaten zijn geweest, denk je?

C

Ze konden goed kanonnen afschieten

E

Ze konden goed tegen de kou

U

Ze konden goed met hun paarden overweg

T

Ze hadden hele mooie uniformen

Vraag 6b

In deze woordzoeker zijn een aantal wapens verstopt die de Romeinen gebruikten. Probeer deze terug te vinden.

Scutum

Pilum

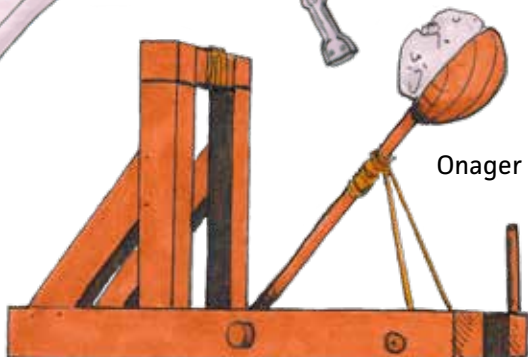
Hasta

Gladius

Pugio

Onager

o	t	w	b	r	i	m	a	e
n	i	u	q	h	p	t	i	u
a	k	l	m	e	s	u	d	c
g	r	g	l	a	d	i	u	s
e	y	q	h	a	o	v	y	c
r	s	a	b	e	h	e	r	u
i	p	u	g	i	o	t	o	t
r	o	v	l	o	y	a	v	u
t	i	u	m	p	i	l	u	m

CSI CAESAR

Genialis: *“Over oorlog gesproken, weten jullie wie hier volgens sommigen ook geweest is om oorlog te komen voeren? Julius Caesar! Het verhaal gaat dat hij hier ergens in de buurt twee Germaanse stammen heeft overheerst.”*

Julius Caesar heeft al zijn overwinningen opgeschreven in een boek. Hierdoor weten wij nu dat deze veldslag waarschijnlijk op een paar kilometer van hier heeft plaatsgevonden.

Vraag 7

Er zijn nog meer sporen gevonden van deze veldslag. Deze zijn gevonden door archeologen. Zij graven in de grond om dingen van vroeger terug te vinden. Welke van deze dingen denk jij dat zij hier gevonden hebben?

N Mensenbotten en wapens

I Tentenkampen

D Tanks

F Landkaarten

DE TEMPEL VAN EMPEL

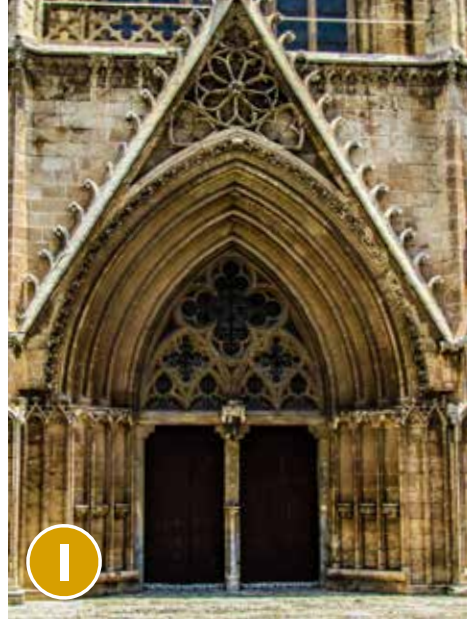

Genialis: *“Voor ik jullie verder mee neem vandaag, zal ik eerst even de tempel in gaan. Dat is een goed begin van de dag! Wij soldaten offeren vaak wapens. Dit vinden sommige andere mensen in het leger maar vreemd. Zij offeren dan weer andere dingen”.*

De Romeinen hadden een geloof met veel verschillende goden. Elk van deze goden beschermde een groep mensen of een activiteit. Om deze goden te eren werden spulletjes gebracht naar de tempels en aan de goden gegeven.

Vraag 8a

Kijk naar het bord van de tempel.
Kijk dan naar de plaatjes en kies
welk plaatje niet Romeins is.

Vraag 8b

Als jij mee zou gaan naar de tempel, wat zou jij dan offeren?
Kies iets wat voor jou belangrijk is.

TERUG NAAR DE LIMES

Genialis: *“Nou jongens en meisjes, ik vond het heel leuk dat jullie met mij mee zijn geweest vandaag! Ik moet er alleen nu weer vandoor. Ik pak de boot terug naar huis. Ik woon in Noviomagus, dat is hier gelukkig niet zo heel ver vandaan.”*

Empel was in de Romeinse tijd een heel handig punt. Niet ver van hier kruisten de Maas en Waal elkaar. Daarom was de limes makkelijk te bereiken vanaf hier, maar ook allerlei andere plekken. Noviomagus was de Romeinse naam voor de stad Nijmegen. Je kon er heen over de weg maar ook via het water.

Vraag 9a

De Romeinen hadden goed nagedacht over handige plekken om dorpen en steden te bouwen. Wat waren handige plekken voor de Romeinen om steden te bouwen? Kies het juiste antwoord.

R Aan rivieren

O In een weiland

F Aan zee

U Op een berg

Vraag 9b

Genialis gaat terug naar de Limes via de rivieren. Teken hoe jij denkt dat een Romeinse boot eruit zag.

LOS HET RAADSEL OP!

Genialis: *“Het is tijd om afscheid te nemen van jullie. Het was leuk dat jullie mee zijn geweest vandaag.”*

Dat was het einde van de route. Vergeet niet alle letters in te vullen. Om het antwoord op het raadsel te ontdekken zal je nog even moeten puzzelen!

Het raadsel: **Wat was de rol van Julius Genialis in het leger?**

vraag	1	2	3a	8a	4	5a	6a	7	9a
letter									

Zie je het antwoord al? Schrijf het hier op: .....

Nog wat hulp nodig? Vul dan hieronder de letters in en puzzel verder.

vraag	3a		7	1		9a		4	
antwoord									

JULIUS GENIALIS HEEFT ECHT BESTAAN!

Wist je dat er in de Romeinse tijd echt iemand in deze regio geleefd heeft met de naam Julius Genialis? Er is een Romeins ijzeren plaatje teruggevonden met zijn naam erop. Hij werkte ook voor het Romeinse leger, net als de Julius Genialis die jullie net ontmoet hebben!

COLOFON:

Concept & teksten: Christa Driessen, Laura Wassing & Kris Förster

Tekeningen: Christa Driessen & Mikko Kriek / BCL Archaeological Support

Vormgeving: Buro Kloeg